

KÁRPÁTI ÉTELKA

Lazán

Beszélgetés Csach Gáborral, a Kinopuskin együttes frontemberével

Egy éve jelent meg *Tűzoltókrém 1987–2007* címmel a „Kinopuskin élcsapat tánczenekar első húsz esztendejéről” szóló könyv. A maga műfajában kiemelkedő balassagyarmati alternatív rock együttes történetét bemutató kiadvány gazdagon illusztrált korrajz is egy magyar kisvárosról a 80-as 90-es évek Magyarországon. A kötetet szerkesztő, a zenekart alapító Csach Gábor szabadidejében nemcsak gitáros-énekes, vagy épp fuvolista, hanem alkotó képzőművész, tollforgató is. Végzettségét tekintve művészettörténész, sokáig a gyarmati Városi Televízió stúdióvezetője volt, de a rendszerváltás óta tevékeny részese Nógrád megye politikai életének is. Balassagyarmat idén negyvenéves alpolgármesterével, kétszeres apukával, a tavaly megjelent Kinopuskin könyv kapcsán beszélgettünk.

– *Ismerőseid mondták, hogy már iskolás korodban érdekeltek a zenekaros dolgok. Hány éves voltál, mikor megalakult a Kinopuskin? Előtte volt esetleg más formáció?*

– A rock'and'roll megszületése óta úgy tízévente vannak nagy zenekar-alapítási hullámok Magyarországon, nem volt ez másként Balassagyarmaton sem. Ahogy '66-ban megalakult a Florida majd a Ciklon, a hetvenes években a Centrum, a Minerva, a New Man Group és a Penész, a nyolcvanas évek elején a polbeat Heb Dajör és a metálós Stem, mi a rendszerváltás körüli évekbe csúsztuk bele. A korszályunknak ez természetes volt, akkor alakult az Erogén Zóna, az And Band, az Essequya, a rétsági Szfinx vagy az El Coyote. Én a szocreál bútorunk bárszékény tükrében kezdtem a rockandrollt a bátyámmal: apám kislemezeire plébekeltünk a tollasütőt gitárként tartva. Ez volt akkor a karaoke. Aztán 1980-ban lelőtték John Lennont, apám ekkor előszedte régi Beatles poszterét és kirakta a falunkra. Egy évre rá bátyám kapott egy Jolana Galaxis elektromos gitárt, és onnantól kezdve nem volt menekvés. Egyébként mindketten szorgalmasan jártunk a zeneiskolába. 7-8 évig két-három hangszeren is tanulva. Sőt nagy énekkarosok is voltunk. Elsős gimnazistaként az azóta is zenélő Cseh Marcival, a terényi Mogyorósi Janival és – a maga műfajában ma szép sikereket elérő népzeneész – Szedlák Józsival megalakítottuk az Én Te Ő-ke és a Marcell zenekart. 1986-ban beléptem Gordos Jani, Kecskés Ernő, Pistyúr Attila, Kecskés Ede és a bátyám zenekarába, az akkor már dadaizmusra hajazó Heb Dajörbe. Ennek gyors feloszlása vezetett az Erogén Zóna és a Kinopuskin zenekar megalakulásához. Ede, Gyula, néhány középiskolás haver és jómagam megalakítottuk Suba Öcsi fotóműtermében, 1987 szeptemberében a Kinopuskin zenekart, azzal a szépséghibával, hogy Gyula éppen sorozott katonája volt a népköztársaságnak. Én akkor még nem voltam 18 éves, a dobos Suba Egon

14 volt, nővére Viki 16 és Ede is csak 20. Akkor nem volt ez ilyen hosszú életüre tervezve. Nem volt internet, nem voltak kereskedelmi tévék agylágyító műsorokkal, úgyhogy csináltunk mi színházat, kamarakóruossal jártunk utcazenélni a Vörösmarty térre, bejártuk stoppal az országot, zenekarokat alakítottunk és naponta váltottuk meg a világot a város kocsmáiban tizenöt–húsz fős társaságban.

– *Kik hatottak rád leginkább azokban az években? És itt nem csak a zenére gondolkodok.*

– 1983-ban kerültem be a gyarmati Művház fotószakkörébe. Mai főnököm, Medvác Lajos vezette. Itt megismerkedtem Csemniczky Zolival, az ő szabadiskolája fertőzött meg a képzőművészet iránti feltétlen rajongással Giottótól-Duchampig, végül is őmiatta lettem művészettörténész. Eközben hospitált nálunk egy szentendrei srác a suliban, nyolcadikos koromban, ő mutatta meg nekem a KEX zenekar egyetlen kislemezét és az Emerson Lake and Palmer Bartók opuszát, az *Allegro Barbarót*. Így kezdtem el egyre jobban az avantgárd iránt érdeklődni. Csemniczky Zoli vitt be a Komjáthy Jenő Irodalmi Társaságba, ami akkor még a belügy által figyelt helyi különcök és csodabogarak bohém gyülekezete volt Csikász Pistával, Görög Imrével, Zonda Tamással. Reveláció volt pelyhedző kamaszként megismerni a '79–'82 közötti *Mozgó Világot*, a JAK füzeteket, Arthur Rimbaud-t vagy Friedrich Nietzschét. Hamar törzsvendége lettem az *Irodalmi Színpadi Napoknak*, ahol 87-ben már díjat is nyert egyik színházas szösszenetünk. Rigó Zoli filmklubjában alapélményünk lett Fellini szürrealizmusa, Bunuel brutalitása, Godard lazasága vagy Woody Allen humora. A Balassi Bálint Gimnáziumban Kovács Ferenc volt az igazgató, hihetetlenül inspiráló és szabadelvű iskolába kerültem. Vass Imre tanár úr rocktörténeti előadásain, meg a bátyámtól ismertem meg a könnyűnek nevezett zenét a bluestól a kortárs punk zenéig. Fűrész Pista szerettette meg velem Cseh Tamást és a Weather Reportot. Benedek Ilona a matekot. Aztán egyre többször frissültünk fel a fővárosi underground szubkultúrában. Meghatároztak minket az újhullámos zenekarok: a Beatrice, a Bizottság, a Kontroll, az Európa Kiadó és a Neurotic. Azt éreztük, hogy végre benn vagyunk a világmindenségben, olyan frissek és fésületlenek voltak, mint Lou Reed, David Bowie, Talking Heads, a Sex Pistols vagy a Roxy Music.

– *A nyolcvanas években, a rendszerváltás környékén nagyon érdekes, mondhatni forrongó politikai, kulturális élet zajlott az országban és a városban is. Emlékszel, milyen élethelyzetből, érzésekből születtek az első album dalai? Például a Sivatag a Kwai folyón, meg a 89-es Matiné című lemez többi száma?*

– Nagyon ellentmondásos kor volt ez. Ropogott recsegett a rendszer, de azért még diktatúra volt a javából. Mindenki a maga módján lázadt az áporodott tespedtség, a látszólag elfogadott autoritás ellen, tudva, hogy már nem tart ez örökké. Bilecz Endre, filozófia tanárunk *Beszélőt* terjesztett, Wágner Béla tanár úr senkit sem buktatott meg oroszról. Tyekvicska Árpi megkezdte '56-os feltáró munkáját a városban. Szóval szép lassan rájött az ember, mekkora hazugságban élt, megérezte az idők szavát, a történelmi pillanatot. Mindezt a kamaszkor finisében, fiatal férfiként, amikor a hormonok azért elsősorban mégiscsak a párválasztás technikai és lelki problémái köré kényszerítik az ember fiát. Balassagyarmatot minden vonzereje ellenére csak egy rendőrökkel teli koszos kisvárosnak láttuk, ahonnan menekülni kell. Nem sokban különbözik egy mai gyarmati 20 éves fiatal érzésvilágától a *Matiné* zavaros feelingje, talán csak annyiban, hogy akkor még többen próbáltunk meg változtatni a dolgokon. Ma már, sajnos érthető okok miatt, lélekölő a közöny és a belenyugvás.

– *Igazán karakteres nevet választottatok. Emlékszem, mondtad egyszer, mennyire szereted elnevezni a dolgokat. Miért éppen Kinopuskin?*

– Miután ezt mindenki megkérdezte, mindenféle elmebeteg magyarázatot kitaláltunk az elmúlt években indoklásként – az Észak-Tasmániában élő Kinopu nevű rágcsáló herezacskóbőrétől az azonos nevű török partizánig. Persze az elején nem volt ez ennyire szofisztikált. A Cukor, a Téesz és a Dinamokijev elvérzett, így maradt a Kinopuskin. Nyilván jó fricska volt, hogy Puskin mégiscsak orosz író, hogy abszolút nem rockzenekaros a hangzása, hogy a pesti Puskin moziban láttuk először a *Gyalog galoppot*. Biztos számított az is, hogy Alekszandr Szergejevicsét épp 150 évvel korábban, egy nő miatt lötték le egy párbaj során. Meg hát kötődése is van errefelé, hiszen a gyarmati Bérczy Károly fordította le először az *Anyegint*.

– *Számomra az sem igazán nyilvánvaló, miért lett Tűzoltókrém a húsz éves Kinopuskint összefoglaló könyv címe.*

– A negyedik lemezünkön hallható az ugyanilyen címet viselő dal. Ennek a számnak a zenéjét Szandai Matyi írta, aki ma az egyik legkiválóbb magyar jazzbőgős, és a szövege miatt is szerintem a legaranyosabb szerelmes dalunk. Nem egy szószátyár nóta, és már maga a szó is számtalan asszociációt indíthat el. Tűzoltókrém: egyrészt a tűz közvetlen oltására szolgál, másrészt prevenciók céllal a tűz keletkezésének megelőzésére, harmadrészt bizonyos nedvekre utal, amelyeket ki kell „vonni” mondjuk egy szervezetből a teljes elhamvadás megakadályozása végett. Vagy akár a tűzoltók réme, és még sorolhatnánk. Nem beszélve a tűzoltók köré fűzhető, a művészettörténetben eleddig méltánytalanul elhanyagolt ikonográfáról, melyet aztán közösen felépítettünk a nagyszerű Petró Gyuri grafikáival a könyvben. Ő találta ki a *Repülő halak* című fejezet illusztrációját is: a tűzoltót, aki épp egy szárnyas pontyot készül reptetni. Hát nem gyönyörű!? A könyvcím is természetesen tükrözéssel van, ahogy a tűzoltóság felirat is a katasztrófa elhárítás járműin, hogy a kocsis visszapillantó tükröiből is elolvasható legyen. Hiszen ez a könyv is visszapillantás egy gyönyörű, húszéves, tűzoltókrémet szállító, katasztrófa elhárító művészeti produkcióra.

– *Úgy tudom, a szövegeket te írtad, a bátyád, Gyula volt a zenész a csapatban. Mi volt az első felállás?*

– A zenekar eleinte inkább egyesületként funkcionált, hiszen 1987 és 1998 között pontosan 29 tagja volt. Az első koncerten, amely a Balassi Bálint Gimnázium első 1987-es gólyabálján volt, dob, gitáros-énekes, basszus, két fúvós (Gulya Pali és Zonda Tomi), énekeslány felállásban játszottunk. A második koncerten már heten voltunk, új dobossal (Adorján Gábor) és két új énekeslánnyal (Sziládi Kriszta, aki azóta a feleségem, és Márton Móni). Aztán Gyula bátyám letöltötte sorkatonai szolgálatát, így 1988-ban ő lett az első gitáros. Az első lemezen '89-ben már kilencen voltunk, aztán a lányok leléptek, a fúvósok ritkultak. Sokáig hatan, majd 1993 óta négyen vagyunk klasszikus gitárzenekar-felállásban, azzal a különbséggel, hogy jómagam gyakran fuvolázgatok is. 1998 óta a bátyámon túl a dobos Varga Zsolti és a basszeros Petőfi Pál szorgoskodik a zenekarban. Az első repertoár az én agyamból pattant ki, a *Matinén* már volt bátyám által írt dal, majd azóta legalább a zenék felét valóban Gyula írja. De nálunk a zeneírás általában csak alapötletet jelent, a dalok teljes szabadságban, a próbákon, mindenki kreatív ötleteitől válnak véglegessé. Egy nagy közös csapatmunka a szöveg kivételével, az valóban az én privilégiumom maradt.

– *Hogyan került hozzátok a ma már széles körben ismert dzsessz-zenész, Szandai Máttyás?*

– Hát úgy, hogy ő is balassagyarmati, Varga Zsoltinak volt a haverja. 1995-ben nagyon zűrös időszakunk volt, mindenféle családi konfliktusok, a zenekart kétszer kirabolták, mindez rendkívül lehangoló volt. Ugyanakkor én éppen hiperaktív korszakomat éltem, utolsó éves az egyetemen, meggyűlölve a fővárost. Zsolti meg gyakran prűntyögött a moziban Matyival, szórakozásból, aki zenei konzisként basszusgitáron is igazi zseni volt már akkor. Úgyhogy egyszer beszálltam én is, így alakult meg a mi kis gyönyörű crossover triónk: a Soft Petting zenekar. Képzett zenészként lényegesen gazdagabb harmóniákban utazott, de legalább olyan virtuóz volt, mint akkori kedvencünk, Les Claypool, a legendás Primus zenekar basszerosa. Nagyon izgalmas és nehéz Frank Zappás dalokat nyomtunk, örült váltásokkal. Szinte naponta próbáltunk, akkor majdnem megtanultam gitározni is. Aztán egy évvel később a Puskin akkori bőgőse, Kovács Laci szerelmes lett, és elhagyta a zenekart. Így került Matyi, és vele a Soft Petting is evidenciaként a Kinopuskinba. Negyedik, *Aszpik* című lemezünket 1997 végén meghatározta a személye: három saját kompozíciója, hangszerelése, briliáns játéka és zseniális muzsikustársai, a billentyűs Németh Gergely vagy a szaxis Ágoston Béla. Matyi akkor egyszerre járt stúdióba a Grensó István Big Bandjének felvételeire és a Kinopuskinéra. Az ország a Kinopuskin basszusgitárosaként ismerte meg, így haverkodott össze Lovasi Bandival is, akinek aztán játszott a szólólemezen. Matyi 1998-ban bekerült a zseniális szaxofonos Dresch Mihály kvartettjébe, onnantól már nem volt ideje popzenére, akkor jött közénk Petői Palika. Egyébként Matyi öccse, Dodi dobos, ő is játszott velünk néhányszor beugróként. Édesapjuk, a herencsényi Szandai Jóska, világi cimborám, a Belső-Cserhát palóc falvainak őrzője, méhészlóvág és a megyei közgyűlés képviselője. Nyilván ezek sem véletlenek.

– *Ha már említetted Lovasi András, emlékszem, egyszer azt mondta a zenétekre, még a korai években, hogy a kevesebb több lenne. Valószínűleg egy kicsit letisztultabb hangzást hiányolt.*

– Ezt Mies van der Rohe mondta először, a funkcionalista építészet géniusza, és ez ízlés, ha úgy tetszik, funkció kérdése. Szép közhely, de általánosítani akkora marhaság, mint egy barokk festőtől elvárni az egyszerűséget. Pázmány Péter körmondatok nélkül. Lovi* feltehetően és jogosan arra gondolt, hogy többet kellene próbálnunk, mert a Kispál és a Borz zenei világától tényleg körmönfontabb, zsúfoltabb Kinopuskin kompozíciókhoz nagyobb pontosság és alázat szükségeltetik. Nem beszélve arról, hogy a magyar hangmérnöki szakma a kilencvenes években még katasztrofális volt: két gitárt nem tudtak rendesen szétszedni a hangfelvétel közben, nemhogy egy bonyolultabb hangszerelést. Jó példa erre a negyedik lemezünkön a *Funky pozitív*, aminek a hangszerelését jórészt Szandai Matyi készítette, és a három fúvósból álló kórus alig érthető, például a basszusklarinetot nem is lehet hallani. Nyilván csinálhattunk volna Huligános gagyikat is, azt jól meg tudták volna keverni és be is lehetett volna futni vele, de eszünk ágában sem volt ez. A Puskin dalok belőlünk fakadtak, mint Rubensből az elhízott csajok, úgy voltak jók, ahogy voltak. Arról viszont gyakran beszélgettem Lovasival, hogy a magyar popzenének mik a rákfenéi, hogy milyen kicsi a piac, hogy mekkora meló, tele kompromisszummal, ha ezt hivatásszerűen akarja valaki csinálni. Lovi egyébként rajong

* Lovasi András

a slágerekért, az egyszerű nótákért, például imádja a Republic Szállj el kismadarát. Én viszont nem csípem az ilyesmit, és azt hiszem, a többiek sem.

– Szerinted milyen irányba változott a zenétek az elmúlt húsz év alatt? Milyenné akartátok formálni?

– Nagyon jóvá, és ennek köszönhetően nagyon jó is lett (nevet).

– Akkor mi volt az oka, hogy az alternatív zenei körökben ismert és elismert Kinopuskin mégsem tudott igazán befutni? Miért nem jött össze az utolsó lépés?

– Hát feltehetően azért, mert nem is akartuk meglépni. Leonardo azt mondta, hogy az invenció fontosabb a megvalósításnál. Elképzelni és kitalálni nagy dolog, megfesteni, megvalósítani már csak rabszolgamunka. Viccet félretéve, az élő zene élettere olyan kicsike lett '96–'97 után Magyarországon, hogy a befektetett energia nem állt egyenes arányban az anyagi vagy erkölcsi megtérüléssel. Családos emberek lettünk, a negyedik lemez után, 1998–99-ben dönteni kellett: egy méltánytalanul rossz infrastruktúrájú piacon próbálunk megélni, vagy marad a polgári érvényesülés. Ugyanakkor nem lehetett abbahagyni sem, hála az Úristennek, vagy sajnos, de nem vettük magunkat halálosan komolyan. Mindezek ellenére a „Magyarock története” című kétkötetes alapműben, mely a '60-as évektől napjainkig foglalja össze Magyarország rock kultúráját, megjelent lemezeink mindegyike az adott év legjobb lemezei közt van kiemelve. Több ezren hallgatják a Kárpát-medencében – nyilván sokan csak nosztalgiából – ma is a balassagyarmati Kinopuskin lemezeit. Ez azért nem rossz mérleg.

– Kipróbáltad magad sok területen: irodalomban, képzőművészetben, zenében, politikában. Melyik áll hozzád a legközelebb? Ha muszáj lenne köztük választani, melyiknél maradnál?

– Attól függ, mi az a muszáj. Ha csak mérlegre kéne tenni a dolgokat, és pusztán elméleti síkon kéne dönteni arról, hogy akkor mostantól nincs zene, vagy nincs képzőművészet, vagy nincs politika, akkor lehetetlen választani. Az emberfia huzamosan csak olyasmit szokott csinálni, ami közel áll hozzá. Úgy vagyok ezzel, mint a „kevesebb több” elvárással. Mérleg vagyok, az egyensúly érdekében kell, hogy sok minden legyen a serpenyőimben. Egy művészettörténész semmit sem ér, ha nem tapasztalta még soha az alkotás keserveit. Biztosan örülne néhány Kinopuskin-rajongó, meg festő, ha szakítanék a Fidesszel, ahogyan vannak a jobboldalon sokan, akik szerint nem méltó a rock'n'roll egy alpolgármesterhez. Vannak ilyen vélemények. Szerintem viszont az lenne a legnagyobb csacsiság, ha bizonyos nyilvánvaló társadalmi elvárás vagy haszonszerzés érdekében váltana az ember személyiséget, filozófiát. Annak mindig rossz vége szokott lenni, az irodalomból ez jól megtanulható.

